

науку, що вивчає взаємовідносини між живими організмами, між організмами і навколишнім середовищем, живою і неживою природою. У природі все взаємопов'язано одне з одним.

Домашнє завдання: Підготувати колаж (плакат із вирізаними з журналів і намальованими від руки картинками) під назвою «Екологія Азербайджану».

Оцінювання: Формативне. Вчитель оцінює роботу учнів за наведеними нижче критеріями:

Критерії оцінювання	Задовільно	Добре	Відмінно	Підсумок
Викладає у простій формі звязки між живою та неживою природою				
Називає штучні фактори, які завдають шкоди природі				
Викладає основну екологічну проблему Азербайджану				
Представляє невеликі доповіді, присвячені захисту екології своєї місцевості				

Таким чином, на прикладі одного уроку ми показали реалізацію стандартів змісту та дидактичних цілей за конкретною темою. Вважаємо, що подібний ракурс подачі матеріалу є важливою умовою формування цілісного уявлення про явища і предмети реального довкілля.

Список використаних джерел

1. Предметні курикулуми для I-IV класів загальноосвітньої школи. Баку : Təhsil, 2008. С. 71-88 (азерб. мовою).
2. Джаббарлы Н., Махмудова К. Познание мира. Учебник для 4 класса общеобразовательных заведений. Баку: Восток-Запад, 2023. 120 с.

ВИВЧЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО У ШКІЛЬНИХ ГЕОГРАФІЧНИХ КУРСАХ

Є. В. Копилець

poltour75@gmail.com

Ю. В. Богинська

*кафедра географії, методики її навчання та туризму Полтавського
національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, м. Полтава*

Визначні культурні та природні цінності, що є спільним надбанням людства, складають всесвітню культурну та природну спадщину, яка фіксується у відповідному списку ЮНЕСКО. Поза сумнівом, ознайомлення школярів із об'єктами всесвітньої спадщини під час вивчення географії сприятливо позначиться на формуванні культурологічної компетентності учнівської молоді.

З огляду на важливість означеної проблеми, продуктивним є аналіз представленості об'єктів всесвітньої спадщини ЮНЕСКО у шкільних географічних курсах.

Фахівцями Інституту педагогіки НАПН України Т. Г. Назаренко та О. С. Нехомяж було розроблено навчальну програму курсу за вибором «Всесвітня спадщина ЮНЕСКО» із грифом Міністерства освіти і науки України «Схвалено для використання у загальноосвітніх навчальних закладах» [4]. Програма обсягом 35 год розрахована на учнів 10 профільних класів. Автори акцентували на унікальних природних об'єктах зі списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, оскільки, на їхню думку, вивчення цих об'єктів, які можуть стати складовими «візитних карток» регіонів світу та низки окремих країн, дає змогу мотивувати активнішу пізнавальну діяльність, привернути увагу до менш відомих країн, надати новий імпульс екологічному та естетичному вихованню.

Навчальною програмою курсу за вибором передбачено розкриття цілей та завдань ЮНЕСКО, структури та основних напрямів роботи цієї організації, сутності Конвенції про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини. Відповідно до програми, десятикласники мали вивчати природні об'єкти всесвітньої спадщини ЮНЕСКО в Африці, Австралії і Океанії, Південній Америці, Північній Америці, Євразії.

Вивчення кожного розділу повинно було відбуватися із використанням технології проєктної діяльності. Практичні роботи з нанесенням на контурну карту природних об'єктів всесвітньої спадщини (5 із загальної кількості 9) мали сприяти вивченню їхнього географічного положення. Однак, оскільки цю програму було створено для профільного навчання, вона мала обмежену сферу застосування.

Не минули всесвітньої спадщини ЮНЕСКО і в навчальній програмі «Географія. 6-9 класи» для закладів загальної середньої освіти у редакції 2022 р. [1]. Програмою курсу «Материки та океани» для 7 класу заплановано вивчення найвідоміших об'єктів, віднесених до світової природної спадщини ЮНЕСКО, які розташовані в Африці, Південній Америці, Австралії, Північній Америці та Євразії, виконання дослідження «Розробка та обґрунтування маршруту, що проходить через об'єкти Північної Америки, віднесені до Світової природної спадщини ЮНЕСКО». У темі «Туризм» курсу «Україна і світове господарство» для 9 класу учні мають вивчати об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Україні та країни світу з найбільшою кількістю об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО.

Але, звичайно, найактуальнішим на сьогодні є аналіз представленості об'єктів всесвітньої спадщини у нових навчальних програмах із географії, розроблених у контексті освітньої реформи «Нова українська школа».

Міністерством освіти і науки України рекомендовано дві модельні навчальні програми «Географія. 6-9 класи» для закладів загальної середньої освіти [3]. Кожна з них створена авторським колективом, який реалізував своє бачення пріоритетів шкільної географічної освіти та продуктивності різних методичних підходів до опанування змісту предмета.

Опрацювання модельної навчальної програми, яку уклали С. Г. Кобернік, Р. Р. Коваленко, Т. Г. Гільберг та Л. М. Даценко, засвідчило, що найбільше уваги всесвітній спадщині приділено у курсі «Материки та океани» для 7 класу.

Програмою передбачено виконання навчальних проєктів «Найвідоміші природні об'єкти Африки, що віднесені до Світової спадщини ЮНЕСКО», «Найвідоміші природні та культурні об'єкти Австралії, що віднесені до Світової спадщини ЮНЕСКО», «Найвідоміші природні та культурні об'єкти Південної Америки, що віднесені до Світової спадщини ЮНЕСКО», «Найвідоміші природні об'єкти Північної Америки, що віднесені до Світової спадщини ЮНЕСКО», «Найвідоміші природні об'єкти Євразії, що віднесені до Світової спадщини ЮНЕСКО».

Крім того, до програми курсу «Україна у світовій економіці» для 9 класу входить тема «Туризм», яка в контексті міжнародного туризму містить матеріал про країни світу з найбільшою кількістю об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО. До цієї теми віднесено і навчальний проєкт «Розроблення туристичного маршруту об'єктами Світової спадщини ЮНЕСКО в Україні».

Натомість у модельній навчальній програмі, авторами якої є С. П. Запотоцький, Г. І. Карпюк, Р. В. Гладковський, А. І. Довгань та ін., відповідний контент майже відсутній. Лише у 7 класі учні мають змогу виконати фотоколаж «Природні об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Австралії» з використанням технології проєктної діяльності та опрацювати інформацію за темою «Найвідоміші об'єкти природної спадщини ЮНЕСКО в Європі».

Аналіз модельних навчальних програм «Географія. 6-9 класи» для закладів загальної середньої освіти виявив низку потенційних проблемних моментів у формуванні культурологічної компетентності під час вивчення об'єктів всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Автори обох модельних навчальних програм вживають термін «Світова спадщина ЮНЕСКО», хоча у вітчизняній нормативно-правовій базі з 1988 р., від ратифікації Україною Конвенції про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини, закріплено термін «всесвітня спадщина».

Впадає у вічі недооцінка відповідної тематики у другій із розглянутих нами модельних навчальних програм. Водночас 4 із 5 підручників із географії для 6 класу, що вже отримали гриф Міністерства освіти і науки України, розроблені саме на основі модельної навчальної програми, авторами якої є С. П. Запотоцький, Г. І. Карпюк, Р. В. Гладковський, А. І. Довгань та ін. [2], – отже, ймовірно, ця тенденція збережеться і для наступних курсів географії.

Незрозуміло, чим керувалися автори модельних навчальних програм, коли обирали, які об'єкти пропонувати школярам для вивчення. Чому, скажімо, учні мають ознайомитися з природними та культурними об'єктами всесвітньої спадщини Австралії і лише з природними об'єктами всесвітньої спадщини Євразії? – адже Євразія має чимало визначних об'єктів культурної спадщини, до того ж, це материк, на якому розташована Україна!

В обох модельних навчальних програмах не враховано, що крім природних та культурних об'єктів у списку всесвітньої спадщини виділяють ще об'єкти змішаного типу – ті, які відповідають одночасно і природним, і культурним критеріям.

З огляду на вищезазначене, проблема формування культурологічної

компетентності у процесі вивчення об'єктів всесвітньої спадщини ЮНЕСКО у шкільних географічних курсах потребує ґрунтовного фахового дослідження.

Список використаних джерел

1. Географія. 6-9 класи. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/2022/08/15/navchalna.programa-2022.geography-6-9.pdf>
2. Електронні версії підручників. 6 клас. Природнича освітня галузь. Географія. URL: <https://lib.imzo.gov.ua/yelektronn-vers-pdruchnikv/6-klas-n-prirodnicha-osvitya-galuz/geografya/>
3. Модельні навчальні програми для 5-9 класів Нової української школи (запроваджуються поетапно з 2022 року). URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>
4. Назаренко Т. Г., Нехомяж О. С. Всесвітня спадщина ЮНЕСКО : навчальна програма. Київ : Педагогічна думка, 2020. 15 с. URL: <https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/07/vsesvitnya-spadshchyna-yunesko.pdf>

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ГЕОГРАФІЇ В КОНТЕКСТІ РЕФОРМИ «НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА»

Є. В. Копилець

poltour75@gmail.com

І. А. Ярьська-Петрусь

*кафедра географії, методики її навчання та туризму Полтавського
національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, м. Полтава*

Для розвитку педагогічної науки упродовж останніх десятиліть характерна, з-поміж іншого, її стрімка аксіологізація. Більшість дослідників дійшли згоди у тому, що термін «цінність» указує на значущість певних явищ дійсності. До особливостей вживання терміну «цінність» в освітній царині, виражених на рівні тенденцій, можна віднести фактичне пов'язування цінностей лише з позитивною значущістю явищ дійсності, акцент на суб'єктних цінностях – на критеріях та способах з'ясування значущості, які служать орієнтирами людської діяльності, оперування переважно духовними, а надто моральними цінностями, увагу до особистісних цінностей вихованців [3].

У значній кількості наукових праць як в Україні, так і за кордоном, вживається термін «екологічні цінності». Проте тлумачення його відчутно різняться. Свого часу Є. Копилецем здійснено аналіз основних підходів до проблеми, щоб визначити потенціал використання поняття «екологічні цінності» в теорії екологічного виховання та освітнього процесу з географії [2; 5].

Автором з'ясовано, що в дослідженнях В. Абрамова, Л. Морозової, Т. Єфіменко передусім актуалізується значення екологічності як забезпечення умов існування (в цьому випадку людини і людства) в довкіллі. Категорія цінності тут зближується з біологічним поняттям цінності чинників навколишнього середовища. Відповідно, суттєву частину ціннісної